

Onlangs kocht ik het boek *‘Verhandeling van enige eigenschappen van het zaligmakende geloof’*. Dit boek is geschreven door Dr. Alexander Comrie (1706-1774). De uitgave die ik kocht is een hertaalde uitgave van het oorspronkelijke werk wat in 1744 verscheen. In de vorige eeuw werd het boek door uitgeverij De Banier, onder leiding van Ds. G. H. Kersten uitgegeven. De huidige uitgave is hertaald door de heer C. Bregman, ouderling van de Gereformeerde Gemeente in Hendrik Ido Ambacht.

Laat ik maar onmiddellijk beginnen met een waardering: het boek is werkelijk voortreffelijk hertaald. Het lezen van boeken van Comrie was altijd al belangrijk, maar door deze heruitgave is het werkelijk een diep genoegen om dit boek te lezen. Althans zo vergaat het mij. Anderen kunnen daar natuurlijk anders over oordelen.

Alexander Comrie is in de kring van onze gemeenten geen onbekende. Ds. Kersten heeft zich zeer ingespannen om zijn werken opnieuw uit te geven. Keer op keer heeft hij lezing van het werk van Comrie in de Saambinder aanbevolen. Ook iemand als wijlen ds. A. Vergunst beval lezen en herlezen van de boeken van Comrie van harte aan. Op de Theologische School van onze gemeenten worden zijn boeken ook diepgaand bestudeerd. Ik zou eigenlijk, naast de Institutie van Calvijn, geen ander boek weten wat meer invloed heeft dan de *‘Eigenschappen’* van Comrie. En dat is volkomen terecht. Comrie, van oorsprong uit Schotland afkomstig, is diep beïnvloed door mannen als Thomas Boston (1676-1732) en de gebroeders Ralph (1684-1752) en Ebenezer Erskine (1680-1754). De puriteinse traditie is in al zijn werken duidelijk aanwezig. Vooral de verbondslere van deze mannen heeft grote invloed gehad in onze gemeenten. Trouwens, tot op de dag van vandaag worden de boeken van deze mannen met stichting gelezen. Slechts tot onze schade kunnen we eraan voorbij gaan. Ergens heeft het iets merkwaardigs dat eigentijdse boeken grif worden verkocht en gelezen, terwijl de boeken van de oudvaders een stuk minder makkelijk van de hand gaan. Dat heeft ons denk ik veel te zeggen, hoewel niet in positieve zin. Uiteraard zijn dergelijke boeken soms wat aan de moeilijke kant, dat weet ik. Maar laten we toch proberen de band met onze oudvaders levendig te houden. Vooral ook jonge mensen wil ik daar met nadruk op wijzen. Probeer af en toe eens een boek van een oudvader te lezen. Daar staan soms hele verrassende dingen in. Reeds in de eerste preek van de *Eigenschappen* horen we Comrie de gehele gemeente aanspreken: *‘Bent u met Christus verenigd of niet? Onderzoek het toch en zie – alsof u de tegenwoordigheid van de Heere bent- of u goede gronden hebt waaruit u mag afleiden: ik ben werkelijk met Christus verenigd’*. De drang om zondaren op goede gronden bij Jezus te brengen is een kernmerkende trek van alle puriteinen. Trouwens, de Bijbel gaat ons hierin voor. Laten we daarom die vraag maar veel en ernstig aan onszelf stellen. Voor God heeft alleen het werk van Christus waarde.

De *‘Eigenschappen’* is dus een boek van Comrie. Het werd voor het eerst uitgegeven in 1744. Daarvoor had Comrie al een ander belangrijk boekje het licht laten zien: *Het ABC des geloofs*. Die boekje verscheen voor het eerst in 1739 en bevat een mooie uitleg van allerlei Bijbelwoorden die synoniem zijn met geloven. Zien, komen, aannemen, amen zeggen, en zo meer zijn allemaal worden die de Bijbel als synoniem gebruikt met geloven, maar waarin ook weer een bepaald aspect van geloof tot uitdrukking komt. Comrie geeft van dergelijke woorden een uitleg en een praktische toepassing gericht op het hart van de lezer. Het boekje is wat minder dik dan de *‘Eigenschappen’*. Ieder die wat van Comrie wil lezen zou ik in eerste aanleg dit boekje willen aanbevelen. Trouwens ook herlezing ervan kan zeer goed zijn. Lees bijvoorbeeld eens wat Comrie schrijft bij het woord amen als woord om geloof met aan te duiden. Dat is heel erg leerzaam.

Maar laat ik eerst eens iets opschrijven over Comrie zelf. Hij werd geboren in Schotland. Daar heeft hij kennis gemaakt met mensen als Thomas Boston. Het boek van Boston over het Genadeverbond heeft Comrie ook in het Nederlands vertaald. Het boek van Boston over het genadeverbond is in verschillende opzichten heel belangrijk. Het leert heel duidelijk twee verbonden: genadeverbond en werkverbond. Het is ook heel duidelijk over de aanbidding van het Evangelie aan alle hoorders. Comrie betwijfelde zeer of er wel een boek was wat de vragen op dit punt beter had beantwoord dan dit. Kortom, Comrie is zeer sterk door Boston beïnvloed. In 1727 kwam Comrie naar Nederland. In 1735 werd hij als predikant verbonden aan de gemeente van het Zuid-Hollandse Woubrugge. Daar heeft hij tot 1773 mogen dienen. Hij verhuisde na zijn emeritaat naar Gouda, waar hij in 1774 overleed.

Comrie heeft zich in woord en geschrift ingezet voor de Gereformeerde leer. In zijn dagen was er in de kerk van Nederland een beweging voor tolerantie. Ieder moest de vrijheid hebben om te leren wat hij wilde. De 18^e eeuw is ook de eeuw van de verlichting. Vooral de deugdzame mens kwam in het middelpunt te staan. Prediking en pastoraat spoorden aan tot netjes te leven. En daarmee zou dan voldaan zijn aan de Bijbelse boodschap. Dat mensen door wedergeboorte en door een waar geloof moesten overgaan uit Adam in Christus werd door velen in de praktijk ontkend. Juist tegen die geest van tolerantie heeft Comrie in preken, verhandelingen en boeken ernstig willen waarschuwen.

Comrie schreef verschillende soorten boeken. In de eerste plaats schreef hij preken en verhandelingen gericht op de praktijk van het geestelijke leven. Het ABC des geloofs, de *Eigenschappen* en een bundel preken uit 1749 vallen hier onder. Daarnaast schreef Comrie ook over dogmatische zaken. Heel bekend is zijn *Examen van Tolerantie* uit (1753-1759). Dit boek is vrij moeilijk toegankelijk, omdat het heel diep op dogmatische problemen in gaat. Ook schreef hij een dogmatische verhandeling over de rechtvaardigmaking. Ook dat is een vrij moeilijk toegankelijk boek. Verder heeft Comrie een toelichting geschreven op zondag 1-7 van de Heidelbergse Catechismus. Deze verklaring is belangrijk, maar vereist wel de nodige kennis van de geloofsleer. Vooral zondag 5, die handelt over de verzoening door voldoening is zonder achtergrond kennis moeilijk te begrijpen. Kortom, Comrie was een theoloog van formaat, maar niet alles wat hij schreef is direct toegankelijk. Daarbij komt dat hij van oorsprong uit Schotland kwam en dus de Nederlandse taal niet kende als zijn moedertaal. Dat geeft aan de geschriften van Comrie een eigen accent. In de hertaling van de *‘Eigenschappen’* heeft de heer Bregman dit heel goed kunnen ondervangen. Het boek is duidelijk beter leesbaar geworden. Tot zover even iets over Comrie en de tijd waarin hij leefde. Een volgende keer hoop ik iets te schrijven over de opzet van dit boek. Het valt immers op dat Comrie heel sterk de nadruk legt op de vereniging van een ziel met Christus. Dit is een belangrijke puriteinse gedachte, die ook bijvoorbeeld te vinden is in boeken van Boston en Flavel. De heilsorde wordt door de puriteinen vooral opgezet en doordacht vanuit de geloofsvereniging met Christus. Deze keuze geeft eigen accenten aan de leer des heils. De noodzaak van het in Christus zijn (denk aan 1 Kor 1:30) komt daardoor in alle heel sterk op de voorgrond. Volgende keer wil ik daarover iets opschrijven.

Naar aanleiding van Alexander Comrie, *‘Verhandeling van enige eigenschappen van het zaligmakende geloof’*, uitgave De Banier, 2012, € 24,90